

praeter prep., del mateix sentit; cerqueu pel segon component.

Preterició, preterir, pretèrit, V. trànsit Pretermetre, pretermisió, V. metre Preternatural, V. néixer 5
Pretext, pretexta, pretextar, V. teixir Pretor, pretori, pretoria, pretorial, pretorianisme, V. trànsit Prets, V. preu Pretura, V. trànsit Pretxa, V. dedicar (n. 6)

PREU, del ll. PRĒTIUM. □ 1.ª doc.: S. XIII (i orígens, si bé en els docs. més arcaics té encara la forma *preð*, grafuada *prez, pretz*, i en formes semblants).

«De tot hom qui abandon sos béns --- a demanda d'algun, per deute --- sien escrites totes les coses que hom trobarà --- e lo seent ['president'] deu fer vendre --- e no deven guardar si les coses se venen per poc *preu*, o per gran: mas que faça la venda per lo *preu* que offert li serà, pus que no-n trop plus; la qual venda és ferma, així com si lo deutor la avia feyta de grat e per son *preu* complit», *CostTort.* (Ol., p. 25.6f., I, § 3, 9). En els textos més antics, almenys dins el S. XIII, el mot apareix encara sovint amb grafies com *pret* (o sigui *preð* o *prez* = *pretz*) o bé *pretz* o *prez*, totes les quals s'han d'entendre com conservant encara alguna cosa de la pronúncia anterior a la vocalitzada *preu*: segurament totes elles devien sonar aproximadament *preð*, que, alterat ràpidament en *preß*, es vocalitzà en *preu/preu*.

Altrament és de creure que en bastants dels casos d'aquestes grafies això ja tingués més d'arcaisme ortogràfic que ortoèpic: «tolé ad A. Nebot 28 oveïles, e B. de Peramola cobrà-les per treves, e non ne dé neguna ad A. Nebot, e més-les en *prez* en la compra de Cuncabella, per 36 morabatins ---», doc. de Segarra del S. XII (PPujol, *DocVgUrg.*, 6.11).

Grafies que també es donaven quan *preu* significava 'honor, bona fama, aprecí', com s'esdevé en la *Cròn.* de Jaume I, on es troben tant amb la grafia arcaica com en la normal: «Levàs lo Comte d'Ampúries e dix: --- si hòmens del món an mala fama, nós sí la havem bona, ço és que la soltem haver; e --- és mester que vós fassats tals obres ab nostra ajuda, que'l *prez* que havem perdut, que'l cobrem; e en esta manera lo cobrarem si vós prenets un regne de sarraïns, ab ajuda de nós». Però, d'altra banda, «açò -ns roman per ell, per gran poder que havem, que-n podem servir a Déu, e lexar bon *preu* per les bones obres que farem ---» (Ag., 81.f., 195).

Amb un significat així, *preu* també es troba en Ramon Llull; o bé, en algun cas, amb un matís no gaire diferent: «Venc un cavaller al papa, e dix --- —Home són stat d'armes, e tota la mia vida he mesa en audiure e en destruhir hòmens, per ço que hagués nom e *preu* d'armes per les gents», *Blanq.* (NCl. II, 183.19). Aquí el sentit es decanta cap al de 'lloança', i com que 'lloar' es deia *prear* en català antic, tenim el sentiment que, tant com d'un prolongament del substantiu PRETIUM, es tracta ací d'un abstracte postverbal derivat de *prear* PRETIARE. En realitat són, però, en menor o ma-

jor grau, tots els casos del *preu* abstracte o de sentit moral, en què es degué sumar aquest valor postverbal amb el provinent d'un simple ús metafòric del *preu* pecuniari.

Altrament aquest ús en català restà molt vivaç, en totes les èpoques, i en totes les formes de llengua per damunt del nivell rigorosament vulgar: «músiques y aubades / --- per a mi estan acabades / --- tot lo que'm pots dí de mi / són excusas de poc *preu*: / r'ets buscat altre fadrí», MilàF (*Romlo.*, 568.47). Expressió que era cara a MilàF, en tota mena d'obres catalanes, com en història literària: «Roig és poeta satíric de molt *preu*: un dels pocs que saben agafar y apropiar-se nous aspectes de la naturalesa» (a. 1865); «¿Qui no té en *preu* aquells vestits --- tan diversificats que ara 's van deixant, per semblar, tots, uns senyors pobres?» (a. 1867); «Verdaguer --- per tota Espanya y fora d'ella és ara reconegut lo *preu* de sus obres, y no cal que 's fassa sentir una nova veu que públicament lo proclame» (a. 1879); sembla que s'hagi de referir a aquest ús figurat, que alguns devien criticar-li com a menys «elevat» que el castellanisme literari *prez*, quan deia: «aixís també 's veu en lo fàstic ab què 's miren certes paraules que no semblen prou pulcres, com són, exempli gràcia, *ensopega, ajenollar-se, preu, advocat, dugas, cego* etc.»¹ MilàF (*O. Cat.*, ed. Gili, pp. 141, 145, 179, 175).

És clar que no era cosa solament d'ell ni del cat. central, car també ho notem en els escriptors de saba popular dels més diversos nivells i regions: «Si tant valen les nostres coses, ¿per què no ham de fer més *preu* d'elles...?», MGadea (*T. del Xè* I, 9). I en majestuosos versos d'altíssim coturn, recreats per Ruyra: «FEDRA --- Morim! La mort deslliura --- ENONE --- Quin triomf per a Hipòlit! --- Del crim que pot llançar-vos a la cara, titlleu-lo la primera / --- FEDRA, Oh! Que jo gosi acusar la innocència! / ENONE. Bah! Deixeu-ho per mi: Sols necessito la vostra aquiescència. / Igual que vós, tremolaré d'angoixa, en moure aquesta intriga / --- / Mes, si no ho faig, us perdo; i això fóra per mi el pitjor martiri: / té tant de *preu* per mi la vostra vida que tot ha de cedir-hi! / Parlaré ---» (III, esc. 3, O. C., 1457).

Endemés recordem, damunt fets ben coneguts, que en cap llengua romànica l'ús metafòric i moral no conegué un descabdellament tan esponerós i refinat com en el llenguatge dels trobadors, i que d'aquest va passar, en forma fonètica visiblement manllevada, al cast. ant. i clàssic *prez* 'honra' [*Cid*]; i que d'aquell semblen haver-lo calcat, en gran part, les altres llengües romàniques (port. *preço* etc.), sense descartar-ne el català. Entre moltes frases fetes, notem la combinació oc. ant. *prez* e *paratges* de la qual aplega deu passatges Lewent ja en la *Cansó de la Crozada*; o bé *pojar* en *prez*, *prez* *pojar*, en una munió de versos de tots els trobadors clàssics, que exemplifica ell també (*RPhilCal.* II, 11-12, 14-15).

Per a combinacions fraseològiques i accs. peculiars dins la nostra llengua, ens podem acontentar amb la bona documentació que ja n'apleguen el *DAG.* i *AlcM.*